

OBCHODNĚ ŽIVNOSTENSKÝ PAVILÓN BRNĚNSKÝCH VÝSTAVNÍCH TRHŮ

DAGMAR ČERNOUŠKOVÁ

Obchodně živnostenský pavilón Brněnských výstavních trhů (tzv. pavilón BVT, nyní pavilón G) reprezentuje jeden ze zásadních objektů původní urbanistické a architektonické koncepce brněnského výstaviště. Jako solitérní stavbu lze pavilón BVT zařadit mezi významné a pozoruhodné stavby naší předválečné architektonické produkce. Z důvodu vážného stavebně technického stavu pavilónu bylo na přelomu 80. a 90. let provedeno několik stavebně technických průzkumů¹⁾ a stavebně historický průzkum, který přinesl zajímavé poznatky nejen o vlastní stavbě, ale i o jejím průběhu, finančních nákladech apod.²⁾

BRNĚNSKÉ VÝSTAVIŠTĚ, JEHO URBANISTICKÁ A ARCHITEKTONICKÁ KONCEPCE

Vybudování stálého výstaviště v Brně - Pisárkách při příležitosti výstavy soudobé kultury, konané v roce 1928, nebylo jen pozoruhodným urbanistickým a architektonickým počinem, ale především významnou politickou událostí. Podnětem k velkorysé stavební aktivitě se stala připravovaná jubilejní výstava soudobé kultury v Československu, která byla koncipována jako přehlídka hospodářského, kulturního a společenského vývoje mladého státu a měla se stát oslavou desetiletí samostatnosti. Přípravný výbor pro výstavbu stálého brněnského výstaviště byl ustaven již v létě roku 1921.³⁾ Hlavním úkolem bylo zakoupení vhodného pozemku. Vybráno bylo rozsáhlé území tzv. Bauerovy ram-

Obr. 1: Brno, pavilón BVT, celkový pohled od výstavní třídy (foto K. Stoklas, 1928, archiv autorky).

py v pisárckém údolí.⁴⁾ V listopadu 1923 byla zemským moravským výborem vypsána ideová soutěž na celkovou urbanistickou koncepci výstaviště a na architekturu ústředního pavilónu - obchodně průmyslového paláce (nynější pavilón A). Soutěž přinesla celkem 31 návrhů, z nichž jako druhý (v pořadí nejvyšší) byl oceněn návrh architekta Josefa Kalouse.⁵⁾ Vedení prací se ujal stavební výbor a od listopadu 1927 byla tímto úkolem pověřena nově založená Výstavní akciová společnost s účastí státu, země, města Brna, brněnské obchodní a živnostenské komory, Brněnských výstavních trhů a dalších hospodářských organizací.⁶⁾ Správcem výstavby výstaviště, projektantem a spoluauctorem Jo-

1) Např. zpráva o stavebně technickém průzkumu pavilónu G v areálu BVT v Brně (Technický a zkušební ústav stavební Praha, prosinec 1989); Doplnující průzkum jakosti betonu (VUT FAST Brno, březen 1990).

2) Brněnské výstaviště - pavilón G, stavebně historický průzkum (D. Neubauerová - Černoušková, SÚRPMO Brno, březen 1990).

3) Myšlenka výstavby stálého výstaviště v Brně tehdy nebyla nová. Tradice pořádání výstavních a veletržních akcí se datuje již od roku 1888, kdy Moravské průmyslové muzeum a Moravský zemský spolek uspořádaly výstavu podávající přehled vývoje země Moravy za uplynulých čtyřicet let (výstavy se tehdy zúčastnilo asi 400 vystavovatelů ze všech oborů hospodářského podnikání). V roce 1907 se konal v části prostoru dnešního veletržního areálu, tehdy v pisárckém parku, 14-ti denní trh, tzv. „Brünner Messe“. Ve 20. letech k pořádání výstav a výstavních trhů sloužily volné prostory na Kounicově ulici včetně sokolského stadionu a sousední školy (stručný přehled konaných BVT: 1922 - v oboru zemědělství, 1923 - v oboru elektrotechniky, 1924 - v oboru lesnictví a myslivosti, 1925 - v oboru stavebnictví, 1926 - v oboru zdravotnictví, 1927 - v oboru strojírenství a kovových výrobků). Srov. K. Pavlík, Veletržní město Brno, Reminiscence a výhledy, Brno 1968, s. 42-45.

4) Kromě tzv. Bauerovy rampy v Pisárkách se uvažovalo také o stavebních místech v Králově Poli a za Lužánkami. Srov. I. Chronek, Brněnské výstaviště, Brno 1968, s. 7.

5) Druhou cenu získali Vladimír Bolech a Václav Velvarský, třetí cenu Ladislav Machoň a Jaroslav Rössler a další třetí cenu Bohuslav Fuchs. Srov. I. Chronek, Brněnské výstaviště, Brno 1968, s. 7. Myšlenku koncepce výstaviště, jak ji ve svém vítězném návrhu nastínil architekt Kalous, rozvinul a realizoval Emil Králík. Srov. K. Pavlík, Veletržní město Brno. Reminiscence a výhledy, Brno 1968, s. 46.

6) Archivní dokumenty rozmanitého charakteru, týkající se novodobé historie brněnských výstav, jsou soustředěny do čtyřech fondů v Moravském zemském archivu (MZA) v Brně. Jsou to: fond H 97, Brněnské výstavní trhy Brno 1921 - 1931; fond H 98, Výstavní akciová společnost v Brně 1925 - 1955; fond H 99, Výstavní sbor v Brně 1931 - 1937; fond H 106, Výstavy a akce pořádané na brněnském výstavišti - sbírka dokumentů 1923 - 1955. V archivu filosofické fakulty Masarykovy university v Brně je uloženo pět svazků alb z výstavy soudobé kultury a korespondence o její přípravě (pozůstalost prof. Vladimíra Ůlehy).

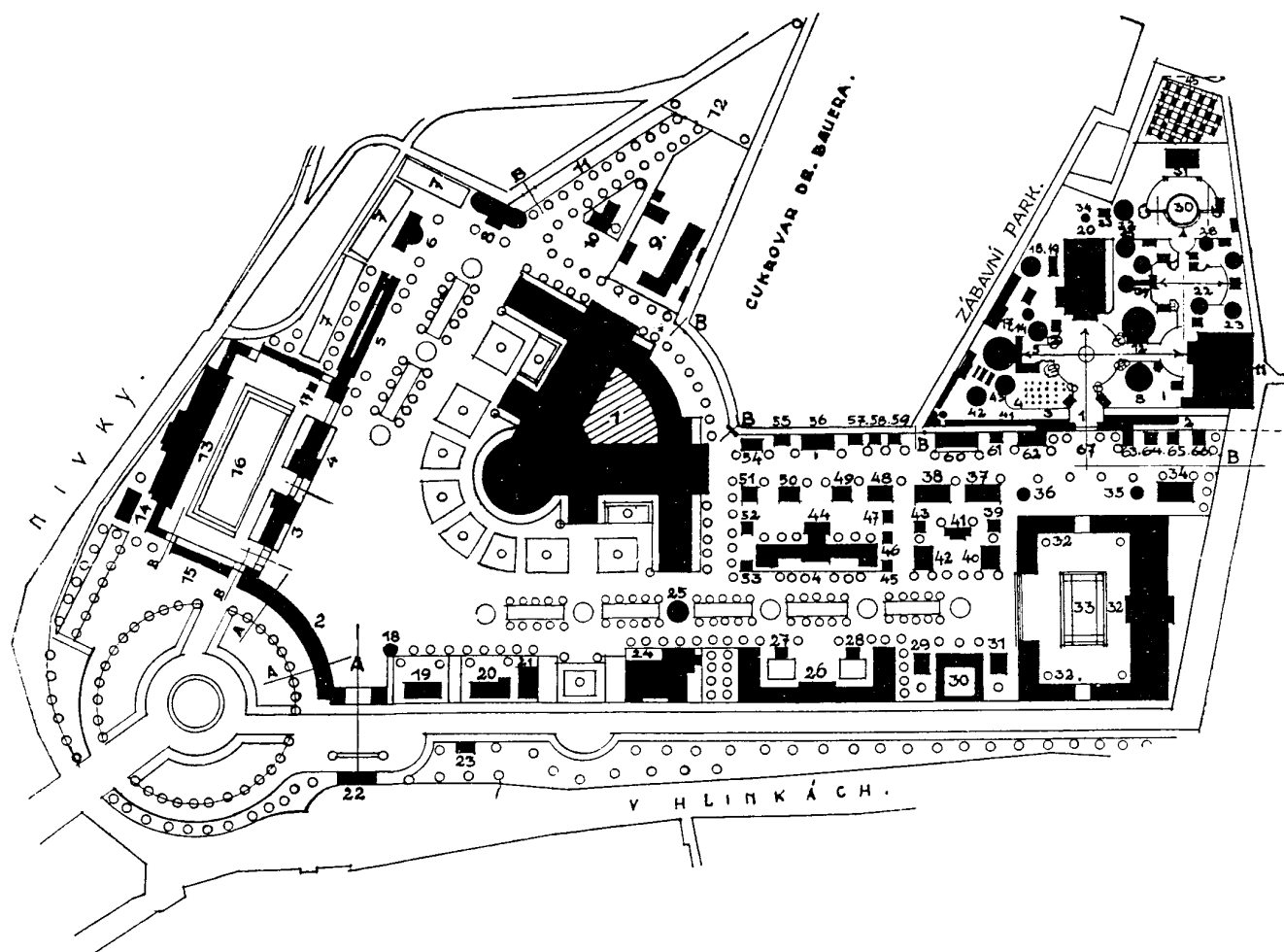

Obr. 2: Brno, celkový pohled na výstaviště (dobová pohlednice z archivu J. Nolla).

sefa Kalouse byl Jaroslav Valenta, tvůrce železobetonové konstrukce hlavního pavilónu.⁷⁾

Hlavnímu vstupu do areálu výstaviště dominuje segment správní budovy a zvýšená terasa tramvajové stanice ulice V hlinkách. Ideovým centrem a architektonickou dominantou je hlavní obchodně průmyslový palác (nyní pavilón A), který je situován osově a po jeho stranách jsou vedeny hlavní komunikace promenádního charakteru k dalším výstavním objektům. Netradiční a nové využití ryze konstrukčního materiálu, totiž kombinace železobetonu a skla při výstavbě obchodně průmyslového paláce, se stala jednou z nejzdařilejších a technicky nejpokrokovějších realizací moderní architektury v Československu. Monumentálním

7) K. Pavlík, Veletržní město Brno. Reminiscence a výhledy, Brno 1968, s. 46.

Obr. 3: Brno, plán výstaviště z r. 1928, (reprofoto z K. Pavlík, Veletržní město Brno. Reminiscence a výhledy, Brno 1968). A - hlavní vstupy, B - vedlejší vstupy, 1. Obchodně průmyslový palác (Kalous, Valenta), 2. Vstupní správní budova (Králík), 3. Pavilón města Brna (Fuchs), 4. Pavilón země Moravy (Chroust), 5. Pavilón města Prahy (Roškot), 6. Zahradnický pavilón (Mráček), 7. Zahradnická expozice, 8. Pavilón stavitelů (Rössler), 9. Elektrotechnický statek (Vašíček), 10. Pavilón člověk a jeho rod (Kroha), 11. Školní zahrádka (Komárek, Mátl, Rull), 12. Expozice hřbitovního umění (Ort), 13. Restaurace (Škára), 14. Pavilón Svazu československého díla (Havlíček), 15. Autogaráže (Havlíček, Políčka), 16. Rybník, 17. Trafika (Hrdlička), 18. Trafika, 19. Radiopavilón (Pavelka, Tausenau), 20. Pavilón Akademie výtvarných umění v Praze (Gočár), 21. Pavilón Uměleckoprůmyslové školy v Praze (Janák), 22. Stanice elektrické dráhy (Fuchs), 23. Dům správce - vzorový rodinný dům (Starý), 24. Kino a kavárna (Králík), 25. Hudební pavilón (Králík), 26. Pavilón národního školství (Velek), 27. Stánek deníku Národní listy (Ort), 28. Stánek deníku Národní politika (Babánek), 29. Pavilón knihtiskárny Melantrich (Koula), 30. Pavilón obranných národních jednot a matic v ČSR (Fuchs), 31. Pavilón deníku Moravské noviny (Babánek), 32. Obchodně živnostenský pavilón Brněnských výstavních trhů (Čermák), 33. Bazén, 34. Rolnická mlékárna, 35. Stánek nakladatelství Orbis, 36. Pavilón Observatoř, 37. Vinárna Ondráček, 38. Pavilón Společnosti pečářů (Pořízka), 39. Oppenheim - stánek továrny na čokoládu a cukrovinky (Škára), 40. Pavilón konzervárny a uzenářství Tomášek (Fuchs), 41. Stánek knihupectví Barvič a Novotný (Hrdlička), 42. Pavilón Okres a město Zlín (Gahura), 43. Nový Ruch, 44. Pavilón Werbund der Deutschen (Bayer), 45. Stánek deníku Tagesbote (Bayer), 46. Stánek deníku Právo lidu (Rossmann), 47. Stánek deníku Morgenpost, 48. Stánek Rolnické mlékárny, 49. Terezie Hrubá - stánek cukrovinky a ovocné konzervy (Vašíček), 50. Pavilón Královopolské strojírny (Bayer), 51. Pavilón Ústředního svazu českých hospodářských společenství, 52. Pavilón Moravský lidový umělecký průmysl (Mráček), 53. Stánek deníku Lidové noviny (Králík), 54. Pavilón pojišťovny Slavia (Ort), 55. Výčep I., 56. Pavilón městské plynárny a elektrárny (Fuchs), 57. Výčep II., 58. Stánek Ústřední mlékárny, 59. Windholz, 60. Pavilón Dělnické pekárny, cukrárny a perníkárství (Göttlicher), 61. Výčep III., 62. Pavilón firmy Eduard Schotz - Mandara (Babánek), 63. Stánek Českomoravských tiskařských a nakladatelských podniků (Babánek), 64. Stánek Eternit, 65. Stánek Autogenní sváření, 66. Uzenář Drábek, 67. Vstup do zábavního parku

způsobem zde byla prezentována krása obnažené konstrukce.⁸⁾

Železobeton, železo a sklo byly také určujícími materiály pro stavbu pavilónu Brněnských výstavních trhů, jehož autorem je Bohumír Čermák. Obchodně živnostenský pavilón Brněnských výstavních trhů pohledově uzavíral hlavní výstavní třídu, rovnoběžnou s ulicí V hlinkách, a tvořil značně uzavřené prostranství. Výškovou dominantou stavby, ale i celého výstavního areálu je vysoká vyhlídková věž. Narozdíl od obchodně průmyslového paláce se konstrukce jeví jako formálně zcela prostá a působí tak dojmem jednoduchosti a lehkosti.⁹⁾

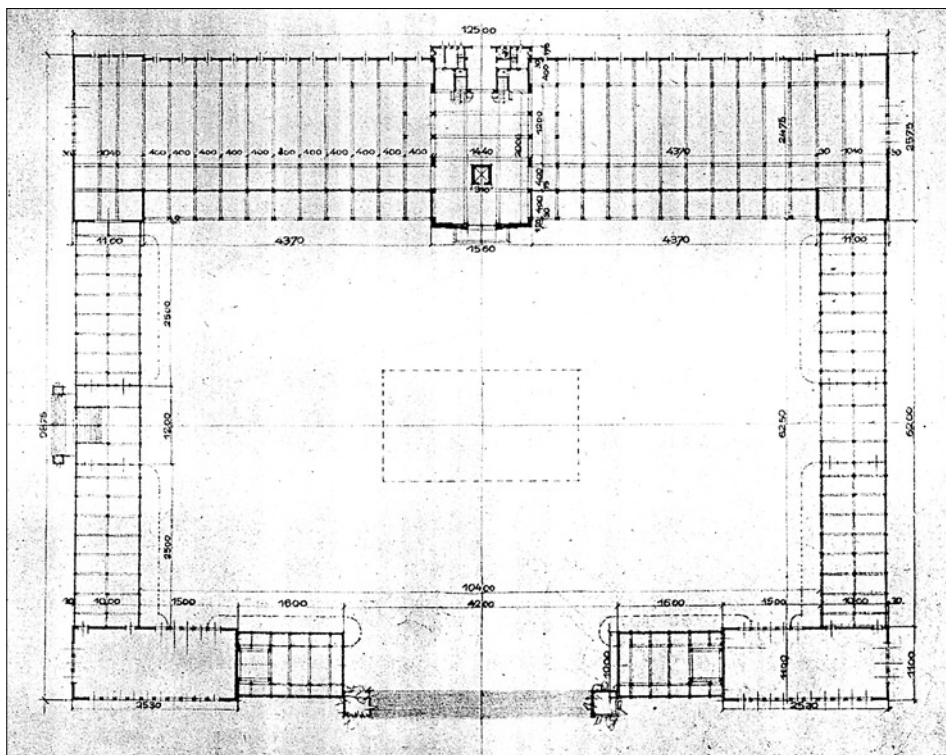
Poněkud odlišnou skupinu objektů tvořily pavilóny města Brna a městské plynárny od Bohuslava Fuchse, kino a kavárna od Emila Králíka, pavilón země Moravy od Vlastislava Chrousta a pavilón města Prahy od Kamila Roškota. Zejména stavby Fuchsovy a Králíkovy demonstrovaly již známé pokrokové proudy brněnské architektury a naznačily další vývojové možnosti.¹⁰⁾

IDEA VLASTNÍHO PAVILÓNU BVT

„Brněnské výstavní trhy v době se zemskou živnostenskou radou a živnostenskými korporacemi hodlají postavit na výstavišti na Bauerově rampě vlastní výstavní pavilón a vypisují za účelem získání náčrtů

Obr. 4: Brno, celkový pohled z vyhlídkové věže pavilónu BVT na hlavní výstavní třídu, 1928 (reprofoto z J. Štěpánka, *Výstava soudobé kultury v Brně*, in: *Stavitel* 9/1928, s. 133 - 157).

Obr. 5: Brno, půdorys pavilónu BVT (reprofoto z E. Dostál, *Dílo architekta B. Čermáka*, in: *Horizont* č. 20 - 22/1928, s. 153 - 198).

8) Z. Kudělka, *Brněnská architektura 1919 - 1928*, Brno 1970, s. 59.

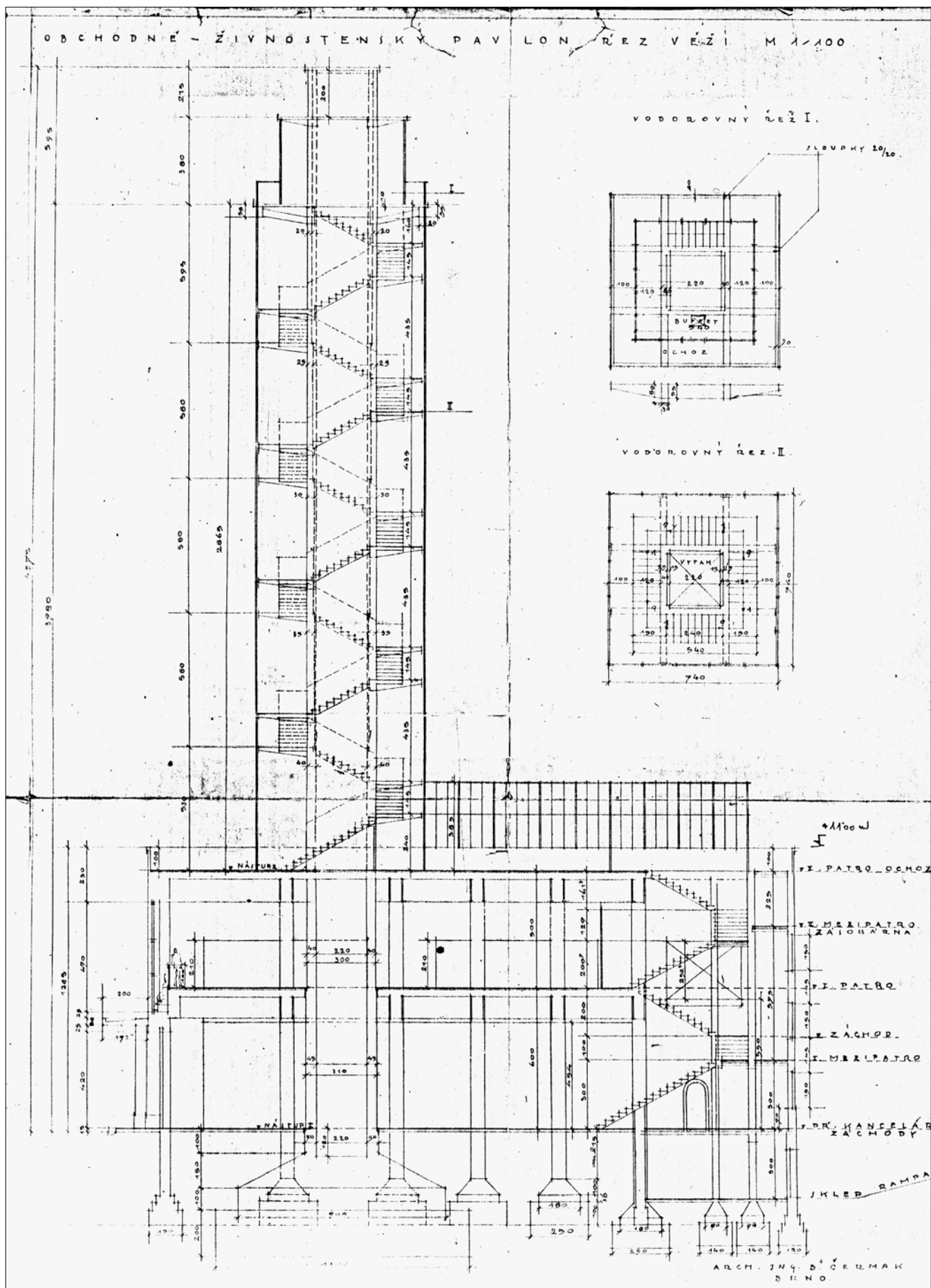
9) Z. Kudělka, *Brněnská architektura 1919 - 1928*, Brno 1970, s. 59 až 60.

10) Viz pozn. č. 9. K uvedenému tématu dále srov.: J. Štěpánek, *Výstava soudobé kultury v Brně*, in: *Stavitel*, měsíčník pro architekturu, roč. IX, 1927, s. 133 - 157; M. Prokop, *Slavnostní osvětlení V. S. K. v Brně*, tamtéž, s. 161 - 162; O. Starý, *Výstava soudobé kultury v Brně 1928*, in: *Stavba*, měsíčník pro stavební umění, roč. VII, 1928 - 1929, s. 33 - 43; K. Teige, *Výtvarné umění na brněnské Výstavě Soudobé Kultury*, tamtéž, s. 44 - 47; J. E. Koula, *Rodinný dům na V. S. K. v Brně*, tamtéž, s. 49 - 53; O. Poříška, *Expozice architektury na V. S. K.*, tamtéž, s. 53 - 58; M. Prokop, *Slavnostní osvětlení V. S. K.*, tamtéž, s. 58 - 61; E. Dostál, *Dílo architekta B. Čermáka*, in: *Horizont* č. 20 - 22, 1928, s. 153 - 198; I. Chronek, *Brněnské výstaviště. Výstavba areálu 1928 - 1968*, Brno 1968; J. Sedlák, *Brněnské výstaviště 1928 - 1978. Architektura a památková péče (I.) a (II.)*, in: *Vlastivědný věstník moravský*, roč. 36, 1984, s. 136 - 147 a roč. 37, 1985, s. 37 - 42. Dobové novinové výstřižky, uložené v Archivu města Brna a v Muzeu města Brna. Za upozornění na četné publikace a za cenné podněty při zpracování této problematiky děkuji PhDr. Lence Kudělkové z Muzea města Brna.

ideovou soutěž, na které se zvláštní výbor 5. září t. r. usnesl.¹¹⁾ Vypsání soutěže na stavbu pavilónu BVT obsahovalo požadavky na umístění, materiál a náklady stavby, určen byl i rozsah projektové dokumentace návrhu pavilónu. Další údaje obsahovaly informace o termínech, výši odměny, personálním složení poroty a jmenovitý seznam projektantů vyzvaných k soutěži.

Pavilón BVT měl být situován na konci výstavní třídy, v její podélné ose a měl tvořit jakýsi „point de vue“ průhledu touto třídou. Pozoruhodné byly i požadavky na dispoziční

11) Srov. Vypsání užší soutěže na pavilón obchodně živnostenský, v Brně, dne 12. září 1927. (MZA Brno, fond H 98, *Výstavní akciová společnost v Brně 1925 - 1955*, krabice 22).

Obr. 6: Brno, pavilón BVT, řez věží, ovalidová kopie z r. 1928 (plán z Archivu Brněnských výstav a veletrhů).

řešení stavby: „Při půdorysném řešení jest třeba dbáti toho, aby vnitřního prostoru dalo se použití buď v celku, aneb jen částečně pro případ pořádání výstav menšího rozsahu. Každá z těchto částí má míti svůj vchod, po případě východ a má býti snadno oddělitelná od částí ostatních. Celková délka pavilónu jest zamýšlena 134 m, při čemž terrain klesá asi o 9 m. Hloubky jednotlivých traktů předepsány nejsou, jest pouze dbáti toho, aby zastavená plocha nepřekročila 3 800 m². Na niveau terrainu třeba dbáti zřetel. Hlavní vchody situovány mají být ve střední části budovy, východy pak buď v postranních křídlech, aneb kdyby tyto pro limitovaný stavební náklad musely odpadnouti tedy též v hlavním traktu. Pamatováno budiž na východy z nouze a vhodné umístění záchodů, případně menších místností manipulačních a tel. hovorů. Do půdorysů má se zakreslit rozvrh kóji výstavních, z nichž část u stěny severní má míti 4 m hloubky a uprostřed dvě řady á 3 m hloubky s návrhem na cirkulaci obecnstva v pasážích 3 m širokých. Výška výstavních prostor nemá býti nižší než 6 m. Pavilón má být vybaven rozhledovou věží, která má poskytnout rozhled na výstaviště (rotunda hlavního pavilónu jest vysoká 30 m), přístupná schodištěm a výtahem s otevřeným ochozem v předu pro rozhled a zasklenou částí vzadu pro umístění menšího buffetu.“

Pavilón měl být postaven z armovaného betonu a dutých cihel. Střechy měly být vesměs dřevocementové, podlahy z cementových dlaždic. Vnitřní prostory měly být osvětleny svislými okny zařízeními na sklápění pro ventilování.

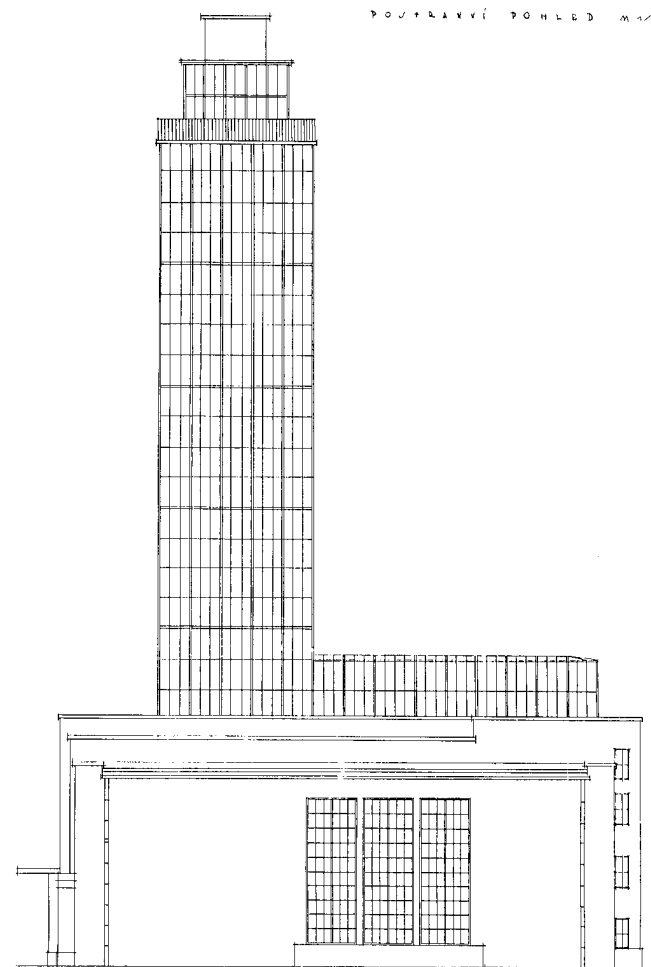
„Celkový náklad na budovu nemá překročiti obnos 1,500.000,- Kč. Náklady na osobní výtahy nejsou v něm zahrnuty a není třeba jich udávat. Kdyby se pro zamýšlenou věž měl projekt příliš zdraziti, tedy lze od této upustiti, a snad vyhlídkové plateau zvoliti přímo na střeše aneb jiným způsobem projekt i bez vyhlídky vyřešiti.“

Návrhy, provedené černou tuší na bílém papíře měly být dodány v rozsahu: půdorys přízemí se zakreslenými kójemí; čelní, zadní a boční pohledy v měřítku 1:200; příčné řezy se zakreslenou konstrukcí v měřítku 1:100. Do připojené situace měl být zakreslen celkový půdorys včetně jednoho perspektivního pohledu od hlavního vstupu na výstaviště. Součástí dokumentace měla být technická zpráva s přibližnou kalkulací nákladů. Návrhy, jejichž dodání bylo podmíněno neuvěřitelně krátkým termínem,¹²⁾ posuzovala šestičlenná odborná porota.¹³⁾

Brněnské výstavní trhy se zavázaly každému z vyzvaných projektantů vyplatit do osmi dnů po odevzdání návrhů odměnu 3 000,- Kč a neměly požadavky na vypracování detailního projektu. „Náčrtky, protože jsou objednány a honorovány, stávají se majetkem Brněnských výstavních trhů a mohou býti Brněnskými výstavními trhy jakkoli při uskutečnění stavby použity, aniž by pp. projektanti měli nároku na odškodnění co autoři.“ K soutěži byli vyzváni brněnští ar-

12) „Doba dodání návrhů do 14 dnů po doručení tohoto vyzvání t. j. do 27. září t. r. 6 hod. večerní do kanceláře B. V. T. Česká 16/II. Bezpodmínečný souhlas s podmínkami soutěže budiž sdělen kanceláři B. V. T. doporučeným listem do 3 dnů, a to na 1 exempláři těchto podmínek, opatřeném vlastnoručním podpisem a razítkem projektanta.“ Srov. pozn. č. 11.

13) Členy poroty byli: arch. Emil Králík, prof. české vysoké školy technické v Brně; arch. E. Baier, prof. německé vysoké školy technické v Brně; Dr. Ing. Jaroslav Valenta, zemský stavební rada v Brně; Ladislav Řeháček, komerční rada, velkoobchodník v Brně; Robert Kudla, komerční rada, obchodník v Brně; Ing. Jaroslav Zikmund, ředitel městského stavebního úřadu v Brně. Srov. pozn. č. 11.

Obr. 7: Brno, pavilón BVT, postranní pohled z r. 1928 (foto z archivu Muzea města Brna).

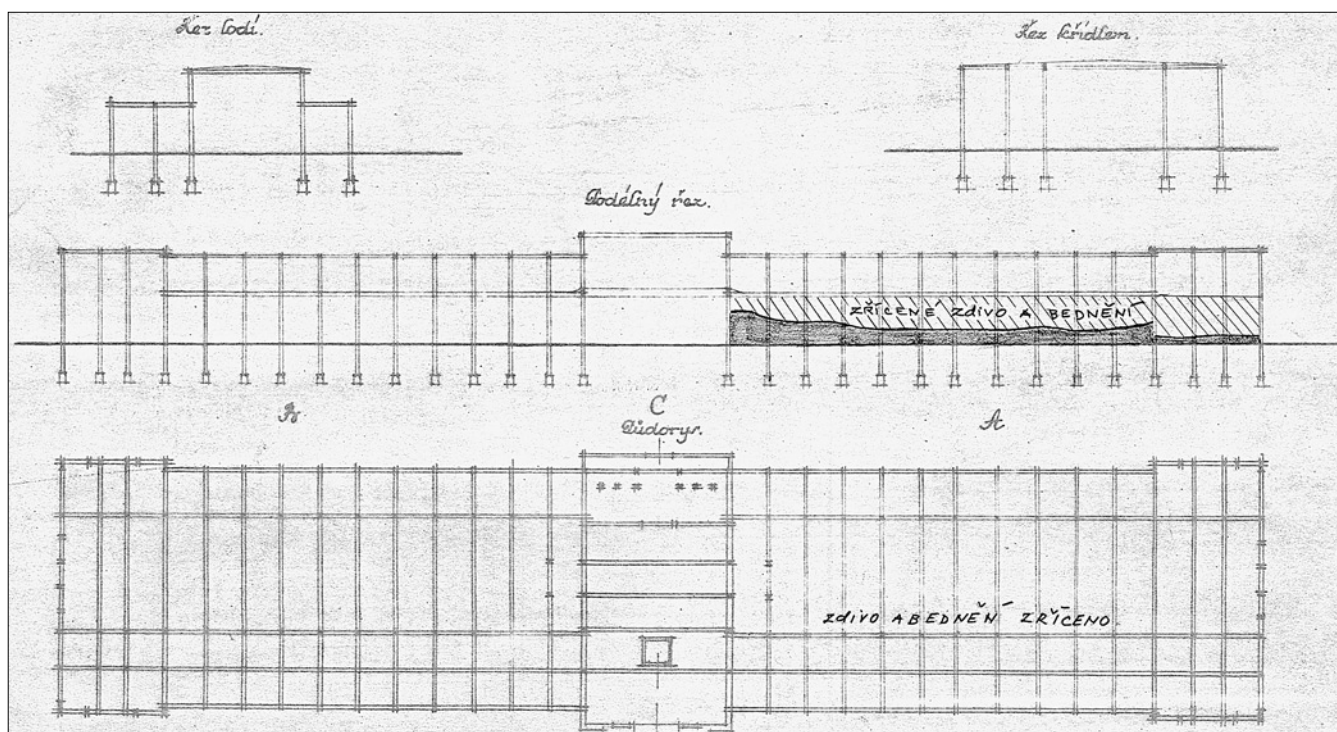
chitekti Bohumír Čermák, Robert Farský, Bohuslav Fuchs, Jindřich Kumpošt a Jan Mráček.¹⁴⁾

STAVEBNÍ PODOBA PAVILÓNU BVT

Rozsáhlý přízemní objekt pavilónu BVT (nyní pavilón G) pohledově uzavíral hlavní výstavní třídu rovnoběžnou s ulicí V hlínkách. Byl vybudován na zvýšené terase a svými čtyřmi křídly uzavíral obdélné nádvoří s bazénem. Plocha čelního podélného křídla představovala cca 3 290 m². V ose dispozice čelního křídla byl situován mírně předstupující obdélný kubus se vstupní halou, nad níž byla rozlehlá kavárna, odkud se velkoplošným oknem otevíral výhled do nádvoří a na hlavní výstavní třídu. Ke kavárně, která měla pojmut až 1 600 osob, symetricky z obou stran přiléhala otevřená terasa. Výškovou dominantou pavilónu, ale i celého výstaviště, byla 45 m vysoká vyhlídková železobetonová věž s vnějším skleněným pláštěm, která je vztyčena v ose hlavního křídla nad hlavním vstupem a kavárnou. K hlavnímu křídlu pavilónu byla v pravém úhlu napojena postranní křídla. Obdélné nádvoří uzavíraly na jižní straně dvě postranní nižší křídla, z jejichž dispozičního středu vyrůstaly dva 26 m vysoké prosklené pylony. Ve střední třetině jižní strany celého komplexu bylo na osu situováno 42 m široké přístupové schodiště.¹⁵⁾

14) Viz pozn. č. 11.

15) Z původního pavilónu BVT zbyl dnes jen vstupní obdélný kubus s vyhlídkovou věží a dva boční pylony. Ostatní části stavby byly pro nevy-

Obr. 8: Brno, schematický náčrt půdorysu a řezu hlavního křídla pavilónu BVT s vyznačením zrčeného zdiva a bednění po vichřici ze 7. 1. 1928. Náčrt byl součástí stavebního deníku (MZA Brno, fond 98, Výstavní akciová společnost v Brně 1925 - 1955, krabice 22).

Stavba výstavního pavilónu BVT byla provedena dle plánu architekta Bohumíra Čermáka.¹⁶⁾ Ve spisové agendě Výstavní akciové společnosti se dochoval poměrně podrobný technický popis stavby.¹⁷⁾

Stavebním materiálem byly převážně železobeton, železo, sklo a cihly. Veškeré železobetonové konstrukce měly být provedeny v dimenzích podle statických výpočtů. První a druhá řada pilířů hlavního (západního) křídla měly být zděné z cihel, stropy nad přízemím prvního patra tvořily průvlakly na pilířích, do kterých měly být upnuty stropy systému Hennebique s rabitzovým podhledem. Nad 12 m výškou hlavní lodí byly navrženy železobetonové stropy s cihelnými vložkami. Veškeré výplňové zdivo mezi železobetonovými konstrukcemi mělo být provedeno z cihel v síle 30 nebo 15 cm. Schodiště byla navržena železobetonová se stupni bez profilů, opatřenými umělým kamenem, popř. jen cementovým potěrem. Okna byla navržena železná, dělená do menších tabulek, z nichž některé byly upraveny jako ventilační křídla. Vnější ani vnitřní omítky navrženy nebyly, mělo být provedeno pouhé přestříkání cementovápeným mlékem. Dlažba ve vstupní hale byla navržena z cementových dlaždic, ostatní dlažba v přízemí z obyčejných cihel na ležato. Podlaha v kavárně v prvním patře měla být provedena z dubových vlýsů, na galeriích byl navržen cementový potěr přímo na železobetonové konstrukci. V ostatních

prostorách pavilónu měly být užity cementové dlaždice, potěry nebo palubovky. Hlavní železobetonová střešní konstrukce měla být provedena tak, aby nosné trámy spočívaly na pilířích a v horní části byly provedeny v mírném sklonu. Do pilířů měly být upnuty stropy s příslušnými cihelnými vložkami tak, aby byl vytvořen patřičný sklon pro krytinu. Na této konstrukci měla být jako izolace a zároveň podklad pro bitumelitovou krytinu položena vrstva škvárovitého betonu v síle cca 8 cm. Aby se zabránilo propouštění vlhkosti u předních otevřených teras, měly být tyto opatřeny dřevocementovou krytinou a cementovou dlažbou. Z klempířských prací měly být provedeny pouze jednoduché podokapní žlaby a nezbytná lemování a odpadní roury. Oplechování říms, ať již hlavních či podokenních, různých výstupků, parapetů u teras apod. navrženo nebylo.

Nosnou konstrukci vyhlídkové věže mělo tvořit železobetonové jádro, které zároveň plnilo i funkci jakéhosi schodišťového vřetene pro čtyřramenné stoupající schodiště. V těle jádra byl navržen osobní výtah. Na schodišťových železobetonových konzolách měla být zavěšena železná kostra skleněného pláště věže. Jednotná velikost skleněných tabulí vnějšího pláště byla vyznačena ve výkresové dokumentaci, zasklení bylo navrženo 4 - 6 mm silným surovým litým sklem do miniového tmele. Schodiště i ochoz věže měly mít jednoduché zábradlí z pásového železa. Povrch železných konstrukcí měl být opatřen olejovým nátěrem.

PRŮBĚH STAVBY

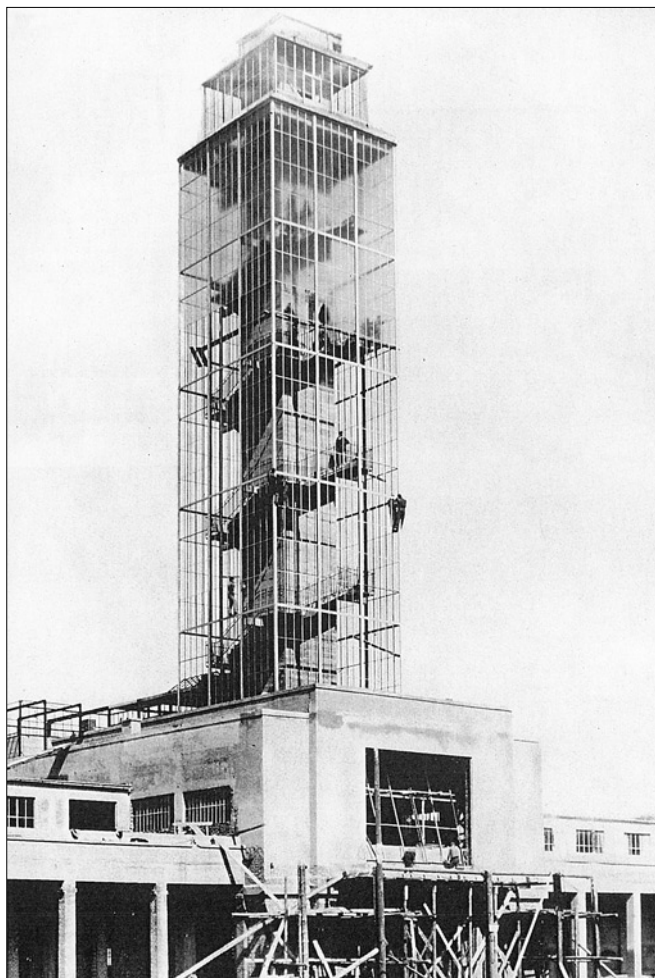
Realizace vítězného návrhu, jehož autorem byl architekt Bohumír Čermák,¹⁸⁾ byla Brněnskými výstavními trhy

18) Inženýr, architekt (též zahradní architekt), stavitel a soudní znalec Bohumír Čermák (8. 11. 1882 Moravský Krumlov - 23. 9. 1961 Bílovice nad Svitavou) vystudoval techniku a Akademii výtvarných umění ve Vídni (Otto Wagner). Absolvoval praxi v ateliérech architektů Adalb. Pasdirka - Coreno ve Vídni a J. Nebehostenyho v Brně. Od roku 1908 měl v Brně samostatnou projekční kancelář a od roku 1910, kdy ta-

hovující stavební technický stav strženy a nahrazeny novými výstavními halami.

16) Z původní výkresové dokumentace architekta Čermáka se dochovaly pouze dvě ozalidové kopie - řez věži a postranní pohled v měřítku 1:100. (Technický archiv Brněnských výstav a veletrhů, obchodně živnostenský pavilón na výstavě soudobé kultury v Brně 1928, arch. B. Čermák 1927, M 1:100). Soutěžní návrhy ostatních vyzvaných projektantů se pravděpodobně nedochovaly (ve zkoumaných archivních materiálech nebyly objeveny).

17) Srov. Technický popis stavby výstavního pavilónu B. V. T., v Brně dne 15. listopadu 1927. (MZA Brno, fond H 98, Výstavní akciová společnost v Brně 1925 - 1955, krabice 22).

Obr. 9: Brno, vyhlídková věž pavilónu BVT se střední částí hlavního křídla v průběhu stavby, 1927 - 1928 (foto K. Stoklas, reprofoto z I. Chronek, Brněnské výstaviště - Výstavba areálu 1928 - 1968, Brno 1968).

zadána stavební firmě Stanislav Neděla, a to na základě její vlastní nabídky. Provedení celé stavby včetně řemeslných prací a případných víceprací bylo zadáno za ujednaný paušál ve výši 2 340 000,- Kč.¹⁹⁾ Jako závazný termín pro dokončení stavby byl určen 15. květen 1928. Vzhledem k tomu, že dle dohody se jednalo o stavbu forsírovanou, nesměly mít deštivé a mrazivé dny vliv na postup práce a dohotovení stavby. Stavební firma byla povinna se podle toho

ké složil stavitelskou zkoušku a získal koncesi, vlastní Uměleckořemeslné dílny, jakousi obdobu Wiener Werkstätte. Během 1. světové války prováděl řadu provizorních staveb pro nemocnice a ubytování vojska. Od roku 1918 realizoval velké množství staveb, interiérů a zahrad. Hlavní devízou Čermákovy architektury byla účelnost, citlivě spojená s krásnou formou. Účelnost a forma byly také dokonale prezentovány právě při stavbě pavilónu BVT, který patří k jeho nejvýraznějším a nejznámějším dílům. Mimo to byl však autorem řady staveb pro firmu ASO (obchodní domy v Olomouci, v Moravské Ostravě, filiálky v Brně, Praze, Plzni, Hradci Králové, Prostějově, Znojmě, Šumperku, v Bratislavě, v Košicích atd.), dále paláce Dělnické úrazové pojišťovny v Brně (s R. Farským 1910 - 1912), tiskárny „Polygrafie“ v Brně (1912), správní budovy čsl. Zbrojovky v Brně (1928), paláce Českomoravské Kolben - Daněk v Praze (1932), paláce Škodových závodů v Bukurešti (1932) aj. Bohumír Čermák podnikl řadu cest do zahraničí (Německo, Rakousko, Švýcarsko, Itálie, Francie, Belgie, Anglie, USA) a byl autorem celé řady odborných publikací. Srov. E. Dostál, Dílo architekta B. Čermáka, Horizont 1928, s. 154 - 198; P. Zatloukal, heslo Čermák Bohumír In: Nová encyklopedie českého výtvarného umění, Praha 1995, s. 116.

19) Původně zamýšlená částka, která neměla překročit 1 500 000,- Kč, byla již při zadání stavby zvýšena. Skutečné náklady na stavbu pavilónu BVT byly však ještě vyšší. Viz pozn. 30.

Obr. 10: Brno, pavilón G, detail ukotvení železného pláště vyhlídkové věže na železobetonových schodišťových konzolách (foto D. Černoušková, 1990).

zařadit a v případě potřeby pracovat ve dvou i třech osmihodinových pracovních směnách.²⁰⁾ O průběhu stavby je doložena poměrně bohatá korespondence firmy Stanislav Neděla s Brněnskými výstavními trhy a dalšími institucemi a firmami zainteresovanými na stavbě pavilónu BVT. K dispozici jsou i rozpočty firmy Stanislav Neděla, vyúčtování stavby a zařízení pavilónu, stavební deník a kolaudační protokol o novostavbě pavilónu BVT.²¹⁾ Nejpozoruhodnější jsou záznamy, vypovídající o postupu stavebních prací a jejich technologii.

Stavební správa zemského výstaviště se již 14. ledna 1928 obrací na stavitele Nedělu se zjištěním, že při provádění železobetonových konstrukcí na stavbě pavilónu BVT se nebere patřičný zřetel na prováděcí plány. Bylo např. zjištěno, že armatura sloupů v pravé části pavilónu nebyla uložena podle plánu, dále nebyla založena armatura schodnice, železa ve stropě nad kanceláři byla krátká atd. Stavební správa proto upozorňuje prováděcí firmu, že za konstrukce prováděné tímto způsobem nemůže převzít zodpovědnost a bezpodmínečně žádá, aby při pracích na stavbě pavilónu BVT, zvláště při pracích speciálních, byly zaměstnány kvalifikované síly, které by provedly práce řádně a přesně.²²⁾ Ještě před touto výtkou však došlo na stavbě ke

20) Stavitel Stanislav Neděla byl povinen za dodržení této úmluvy složit kauci 176 500,- Kč, a to vkladní knížkou Hypoteční banky markrabství moravského s příslušnými úroky u pokladny Brněnských výstavních trhů. Vkladní knížka nesměla být vinkulována ani omezena heslem. Tato kauce měla sloužit BVT k úhradě veškerých škod nebo špatného provedení prací, popř. na úhradu závazs nedokončených prací. BVT měly právo použít kauci do konce května 1928. Ručení za bezvadné provedení stavby bylo ujednáno dle všeobecných pravidel o stavbách na dobu jednoho roku, t.j. do 15. května 1929. Srov. Písemné potvrzení a podmínky pro zadání stavby pavilónu BVT, které firmě Stanislav Neděla poskytly Brněnské výstavní trhy 7. listopadu 1927. (MZA Brno, fond H 98, Výstavní akciová společnost v Brně 1925 - 1955, krabice 22).

21) Veškeré dokumenty pocházejí z let 1927 - 1929. (MZA Brno, fond H 98, Výstavní akciová společnost v Brně 1925 - 1955, krabice 22).

22) V dopise S. Neděly předsednictvu BVT ze dne 5. listopadu 1927 je uvedeno, že veškeré železobetonové konstrukce budou provedeny podle platných předpisů se zřetelem na návrh betonářského řádu a speciální poměry pro stavby na brněnském výstavišti dle statických výpočtů. (MZA Brno, fond H 98, Výstavní akciová společnost v Brně 1925 - 1955, krabice 22). Za zmínku zde stojí i finanční ohodnocení řemeslníků, pracujících na stavbě. Tištěný ceník prací v denní mzdě, vydaný dle usnesení předsednictva společenstva stavitelů v Brně ze dne 11. ledna 1927 uvádí pro práce zednické mzdu za hodinu: polír 13 Kč; přední dělník 10 Kč; fasádník, lešenář 9,50 Kč; zedník 8,20 Kč; učeň

Obr. 11: Brno, pavilón BVT, interiér vstupní haly v hlavním křídle (foto K. Stoklas, 1928, z archivu Muzea města Brna).

Obr. 12: Brno, pavilón BVT, interiér severní části hlavního křídla (foto D. Černoušková, 1990).

komplikacím, způsobeným velkou vichřicí, která se mezi 3. a 4. hodinou ranní ze dne 6. na 7. ledna 1928 přehnala nad Brnem. V dopise stavební správy staviteli Nedělovi, datovaném 9. ledna 1928, je popsán rozsah škod, které vichřice způsobila na objektu pavilónu BVT. Spadla zadní zeď pravého křídla, bednění sloupů, stropu a překladů i s částecně vloženou armaturou a loubí, které bylo na zděných a bedněných pilířích.²³⁾ V inkriminované době byl na stavbě přítomen jen hlídač, a proto nedošlo k žádným zraněním. Stavební správa konstatovala, že zodpovědnost za bezpečnost konstrukcí, lešení a bednění nese prováděcí firma, a proto také ona ponese finanční a časové ztráty s tímto spojené. Současně byla firma stavitele Neděly vyzvána, aby urychlenou prací ztracený čas vynahradila.²⁴⁾ Stanislav Ne-

zednický 4,80 Kč; nádeník 6,50 Kč; nádenice 5,20 Kč a pro práce tesařské mzdu za hodinu: polír 13 Kč; přední dělník 10 Kč; tesař 8,20 Kč; učen tesařský 4,80 Kč; nádeník 6,50 Kč.

23) V písemných dokumentech jsou k dispozici i dvě fotografie, dokumentující stav staveniště po této nehodě. Z důvodu jejich velmi nízké kvality je nebylo možno reprodukovat. (MZA Brno, fond H 98, Výstavní akciová společnost v Brně 1925 - 1955, krabice 22).

24) Na přání stavební firmy S. Neděly si stavební správa vyžádala od meteorologické observatoře vysoké školy technické v Brně povětrnostní data z toho dne. Dle záznamů meteorologické stanice vanul nad Brnem dne 7. ledna 1928 mezi 3. a 4. hodinou ranní západno - severozápadní vítr o maximální rychlosti 45 km za hodinu. Průměrná hodinová rychlost větru v té době byla 35 km za hodinu, nejvyšší hodinová rychlost (v pozdější době) byla asi 91 km za hodinu. (MZA Brno, fond

děla se v dopise ze dne 25. ledna 1928 ohradil proti formulaci, ze které vyplývalo, že část stavby s příslušným šalováním spadla v důsledku špatného provedení. Způsobenou škodu připisuje výhradně vichřici a zároveň ujišťuje o náhradě ztraceného času. V dopise ze dne 26. března 1928 upozorňuje stavitel Neděla na skutečnost, „... že veškeré ostatní pavilóny Výstaviště prováděny jsou daleko s větší výpravou nežli pavilón BVT, na kterém se velmi šetřilo.“²⁵⁾

K předpokládanému termínu 15. května 1928 pavilón BVT dokončen nebyl. V dopise ze dne 17. května Brněnské výstavní trhy tuto skutečnost kritizují a uvádějí, že doposud není dokončena ani stavba hlavní budovy. Na stavitele Nedělu byla přenesena veškerá zodpovědnost za nedokončení stavby či za její vadné provedení. Největší problémy byly s dokončením prostoru kavárny v hlavním křídle a s tím spojené komplikace s montáží objednaného vnitřního zařízení. V odpovědi Stanislava Neděly Brněnským výstavním trhům ze dne 19. května 1928 stavitel uvádí důvody, které tuto situaci způsobily. Mimo jiné například i to, že až 12. dubna bylo rozhodnuto o úpravě venkovní fasády a oplechování okapu, takže s venkovními omítkami a pokrývačskými pracemi se započalo až 13. dubna (původní návrh s vnějšími ani s vnitřními omítkami nepočítal, mělo být provedeno pouze přestříkání cementovápeným mlékem; oplechování rovněž navrženo nebylo).²⁶⁾ Teprve 4. května bylo rozhodnuto, že přes 10 000 m² má být upraveno hrubou zastřenou omítkou, což je podle stavitele během 14 dnů neproveditelné, neboť veškerá lešení byla v důsledku prvního rozhodnutí o neomítání stavby odstraněna. Opožděné byly i terénní úpravy a dlažby, a to z důvodu nedodržení termínu ze strany firmy Redlich, na což stavitel Neděla upozorňoval BVT svým dopisem ze 4. května. Obdobné problémy nastaly i v případě provádění kanalizace.

Z uvedených skutečností je zřejmé, že postup prací, způsob jejich provedení a minimální časový prostor byly pro stavebně technickou kvalitu stavby limitující. Dle záznamů ve stavebním deníku bylo se stavebními pracemi započato 7. listopadu 1927 a práce probíhaly nepřetržitě až do 2. ledna 1928. Od 3. do 6. ledna 1928 byly práce kvůli silným mrazům zastaveny a pozdrženy vichřicí. Stavba byla dokončena 2. června 1928, tedy týden po zahájení výstavy, a kolaudována až v následujícím roce. Pavilón BVT se skleněnou vyhlídkovou věží, která byla jednou z největších atrakcí výstavby soudobé kultury v Československu, sloužil tedy po celou dobu jejího trvání milionům návštěvníků nezkolaudován.²⁷⁾

Kolaudační protokol ze dne 12. března 1929²⁸⁾ konstatoval, že stavba i způsob provedení, až na některé změny, odpovídá schválenému projektu. Nejzásadnější změny oproti původnímu návrhu byly následující: obě boční křídla (severní a jižní) byla provedena dřevěná; část pavilónu byla podsklepena, aby byly získány prostory pro skladování, WC a trafostanici; železobetonové stropy nad vstupní halou

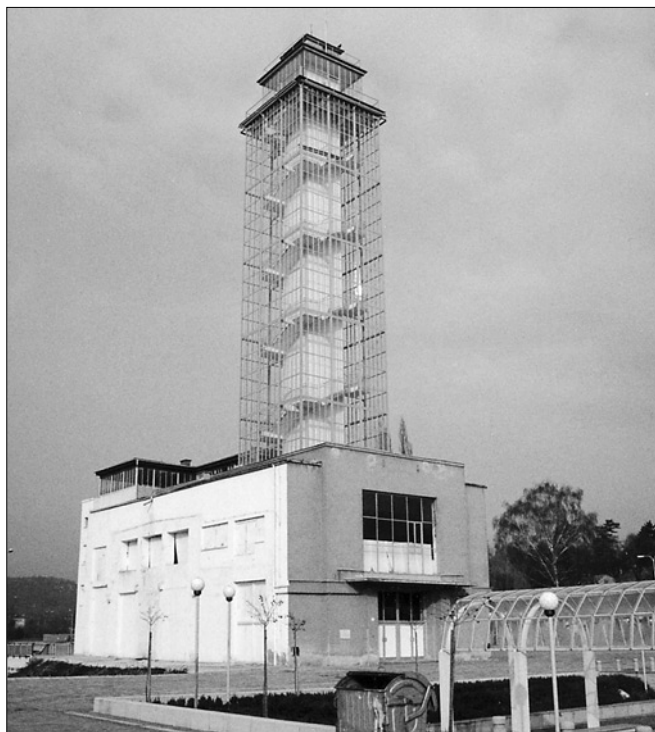
H 98, Výstavní akciová společnost v Brně 1925 - 1955, krabice 22).

25) MZA Brno, fond H 98, Výstavní akciová společnost v Brně 1925 - 1955, krabice 22.

26) Viz pozn. č. 17.

27) Brněnská výstava soudobé kultury v Československu byla zahájena 26. května 1928 a trvala až do konce září 30. září. Asi 65 pavilónů a stánků na ploše cca 26 ha tehdy navštívilo celkem 2 698 000 lidí. Srov. K. Pavlík, Veletřní město Brno. Reminiscence a výhledy, Brno 1968, s. 47.

28) MZA Brno, fond H 98, Výstavní akciová společnost v Brně 1925 - 1955, krabice 22.

Obr. 13: Brno, pavilón G, střední část hlavního křídla s vyhlídkovou věží (foto D. Černoušková, 1992).

a nad kavárnou byly provedeny jako kazetové (oproti navrženému rovnému rabitzovému podhledu); ve zdech kavárny byly zřízeny komíny, aby ji bylo možno vytápět; v podlaží kavárny byla provedena skleněná taneční podlaha o rozměrech 215×465 cm; vstupy z kavárny na terasy byly nahrazeny vchody z galerií nad sálem; poslední patro vyhlídkové věže muselo být kvůli umístění výtahové klece a rozšíření strojovny zvýšeno o 65 cm;²⁹⁾ oproti původnímu návrhu byly provedeny normální omítky.

Mezi dílčími stavebně technickými závadami lze namátkou vybrat tyto: při vstupu do hlavní budovy chybí dva schody z umělého kamene (stávající dřevěné stupně je nutno nahradit); do dilatačních spár ve střední části budovy zatéká (bude nutno zajistit jejich krytí, aby bylo zabráněno vnikání vody do konstrukce); pod parapetem horního ochozu zatéká do stropu kavárny (bude nutno provést izolaci parapetu); omrzlé a opadané omítky je nutno obnovit; žulové schody vykazují vady v barvě a částečně i v opracování; veškeré cihelné dlažby v nepodsklepených částech jsou značně zborceny, proto musejí být vytrhány, řádně poddusány a znovu položeny do malty; krytina na dřevěných křídlech je poškozena hřebíky a šrouby po reklamních nápisech (nutno opravit); veškeré otevřené dřevěné skříňky elektrického vedení je nutno opatřit plechovými víčky; je nutno vypracovat montážní plány celého elektrického vedení atd. Komplexní charakteristika stavby, uvedená v kolaudačním protokolu zněla: „Celá stavba má ráz dlouhodobého provisoria, které by se dalo nákladnějšími úpravami proměnit na stavbu definitivní. Dle toho jest též celkové provedení, jež počítá s tím, že při výstavních expozicích se výzdoba stěn provádí umělými na efekt vypočítanými látkami, takže holá budova vypadá poměrně velmi nuzně. Konstruktivní čás-

29) Osobní výtah do věže pavilónu BVT dodala firma Eduard Schlegel z Brna. (MZA Brno, fond H 98, Výstavní akciová společnost v Brně 1925 - 1955, krabice 22).

ti provedeny jsou solidně a nevykazují nikde podstatných vad.“ Náklady na stavbu pavilónu BVT byly při jeho dokončení zápisem ze dne 8. května 1928 vyčísleny částkou 3 511 138, 86 Kč.³⁰⁾

DALŠÍ OSUDY A STAVEBNÍ ÚPRAVY PAVILÓNU BVT

Po úspěšné výstavě soudobé kultury v ČSR nastala ve 30. letech v důsledku rostoucí hospodářské krize stagnace výstavních akcí. Řada objektů v areálu výstaviště utrpěla během 2. světové války, kdy byl výstavní provoz zcela zastaven, a ani v prvních poválečných letech se nepodařilo výstaviště vrátit jeho původnímu účelu. Teprve v polovině 50. let se zrodila myšlenka velkorysě obnovy brněnského výstaviště, a to v souvislosti s připravovanými výstavami československého strojírenství a mezinárodními veletrhy v letech 1955 - 1957. V nové urbanistické koncepci, zpracované Státním projektovým ústavem pro výstavbu měst a vesnic, bylo navázáno na původní řešení z roku 1928.³¹⁾ Současně s obnovou některých stávajících pavilónů zde v letech 1958 - 1960 vznikly i objekty, které nejen důstojně navázaly na kvalitní předválečné stavby, ale patřily k tomu nejlepšímu v naší tehdejší architektonické produkci.³²⁾

Bývalý obchodně živnostenský pavilón Brněnských výstavních trhů (pavilón G), který několik let sloužil jako skladiště, měl být podle návrhu Františka Kočího z roku 1956 zcela adaptován. Změny v architektonickém výrazu stavby obsahoval i další projekt kolektivu autorů (Alexa, Kuba, Luc, Unzeitig) z roku 1957. Realizováno bylo nové vybudování dvou bočních křídel (severní a jižní), která byla dispozičně řešena jako trojlodní haly a oproti původním (dřevěným) byla značně rozšířena. Konstruktivní systém nově postavených křídel byl řešen jako železobetonová monolitická rámová konstrukce. Sloupy s průvlakami tvořily sdružené příčné rámy nesoucí střešní konstrukce. Původně otevřené loubí hlavního křídla bylo uzavřeno a nově byly vyřešeny i fasády kratších východních křídel.³³⁾ V roce 1978 bylo nově provedeno kompletní opláštění vyhlídkové věže. Ocelová konstrukce byla nahrazena novou konstrukcí na bázi slitiny hliníku, přičemž vnější vzhled opláštění byl zachován.³⁴⁾

V roce 1991 byl prakticky celý pavilón kromě střední části hlavního křídla (vstupní kubus s vyhlídkovou věží) a bočních pylonů stržen. Podle odborných expertýz byly betonové konstrukce na exponovaných místech značně degradovány (nedostatečná kvalita betonu) a v některých místech byly narušeny krycí vrstvy ocelové výztuže. Následkem špatných izolací docházelo k zatékání do konstrukcí. K špatnému stavebně technickému stavu objektu přispělo i umístění pavilónu na otevřeném prostranství, kde byl vystaven poměrně vysokému dilatačnímu namáhání. Uvedené závady vykazovala nejen původní stavba z roku 1928, ale i nověj-

30) Srov. Přehled nákladů na stavbu pavilónu BVT, podepsán S. Neděla v. r. (MZA Brno, fond H 98, Výstavní akciová společnost v Brně 1925 - 1955, krabice 22).

31) Areál výstaviště byl rozšířen a byla do něj začleněna i budova jednopatrového klasicistního zámku.

32) Byly to především: pavilón C (M. Matiovský, F. Lederer, 1958); pavilón Z (Z. Alexa, Z. Denk, F. Lederer, Z. Pospíšil, M. Steinhäuser, 1958 - 1959); správní budova Mezinárodních veletrhů Brno (M. Spurný, A. Ševčík, 1959 - 1960). Srov. D. Riedl, B. Samek, Moderní architektura v Brně 1900 - 1965, Brno 1967, s. 75 - 78.

33) Příslušná projektová dokumentace je uložena v archivu Brněnských výstav a veletrhů.

34) Viz Technická zpráva Ing. J. Krejčího, znalece pro stavby dopravní a průmyslové - kovové konstrukce (archiv BVV).

ší dostavba z konce 50. let.³⁵⁾ Architektonický návrh právě realizované dostavby pavilónu nedodržel požadavky památkových orgánů, které prosazovaly respektování původních hmot a rozměrových modulů. Podél dochované vyhlídkové věže byly vybudovány proporčně a hmotově nepřiměřené, segmenty zastřešené výstavní haly, splňující komerční požadavky na velikost výstavních ploch.

DAS PAVILLON DES HANDELS UND GEWERBES DER BRÜNNER AUSSTELLUNGSMÄRKTE IN BRNO (BRÜNN)

Das Pavillon des Handels und Gewerbes der Brünner Ausstellungsmärkte (das jetzige Pavillon G) auf dem Messe- und Ausstellungsgelände in Brno zählt zu den bedeutenden und bemerkenswerten Werken der Zwischenkriegsarchitektur in der Tschechoslowakei. In den Jahren 1989 und 1990 nahm man auf Grund seines schlechten bautechnischen Zustands die Untersuchungsarbeiten in Angriff, die interessante Erkenntnisse von der Baugeschichte, -verlauf und Konstruktion des Gebäudes herbeibrachten.

Im September 1927 schrieb die Gesellschaft der Brünner Ausstellungsmärkte (BVT) im Rahmen der Vorbereitungen zur Ausstellung der zeitgenössischen Kultur in der Tschechoslowakei eine Konkurrenz für ihr eigenes Pavillon aus. Man setzte die Platz- und Innenraumforderungen, Material, Kosten sowie den Umfang der Baupläne fest. Der Bauschluss wurde auf den 15. Mai 1928 bestimmt. Das Pavillon am Ende des Ausstellungsboulevards sollte einen gewissen Point-de-vue dessen Durchsicht darstellen. Es sollte für die Organisation größerer und kleinerer Ausstellungen dienen, sein Aussichtsturm wurde von Anfang an als eine Dominante beabsichtigt. Das Gebäude mit der verbauten Gesamtfläche vom 3 800 m² wurde als eine Stahlbeton- und Hohlziegelkonstruktion entworfen, die Baukosten sollten nicht 150 000 Kronen überschreiten. Autor des preisgekrönten Projekts war der Brünner Architekt Bohumír Čermák (1882 - 1961), der u. a. den Palast der Arbeiterunfallversicherungsanstalt, das Verwaltungsbäude der Waffenfabrik Zbrojovka (beide in Brno), den Palast der Škoda-Werke in Bukarest usw. entwarf.

Die Aufführung des Pavillons wurde der Brünner Baufirma Stanislav Neděla anvertraut. Die Bauarbeiten dauerten von November 1927 bis Juni 1928. Während des Baus musste man zahlreiche Probleme lösen. Man stellte bei den Untersuchungen fest, daß die Baupläne nicht konsequent eingehalten und die Stahlbetonkonstruktionen im Widerspruch zu gültigen Vorschriften aufgeführt worden waren. Anfang Jänner 1928 verzog sich ein Sturmwind über Brno, der den Sturz eines Teils des rechten Flügels verursachte (die Hintermauer sowie die Schalung der Säulen, Decke und Deckenbalken teilweise mit der eingelegten Armatur stürzten ein). Die Bauarbeiten wurden erst am 2. Juni 1928 abgeschlossen, also eine Woche nach der Eröffnung der Ausstellung der zeitgenössischen Kultur, die am 26. Mai begonnen hatte (sie dauerte bis Ende September 1928). Das nicht kollaudierte Pavillon diente Millionen Besuchern während der Ausstellung. Seine offizielle Kollaudation fand erst am 12. März 1929 statt; ihr Protokoll enthält eine Reihe Mängel. Das Bauwerk wurde als ein lagfristiger provisorischer Bau charakterisiert, den man durch aufwändige Korrekturen in den Definitivbau umwandeln sollte (im Mai 1928 zählten wirkliche Baukosten 3 511 138,86 Kronen). Gegen Ende fünfziger Jahre adaptierte man das Pavillon, dessen hölzerne Seitenflügel eine monolite Stahlbetonkonstruktion ersetz-

35) Prakticky veškeré betonové konstrukce byly posouzeny jako velmi nehomogenní, a to z důvodů nedokonalé výroby betonové směsi. Míra a hloubka karbonatace betonu vnějších i vnitřních konstrukcí byla určena jako velmi vysoká a ochranná funkce krycí vrstvy betonu byla dle průzkumů silně omezena. Srov. pozn. č. 1. Kvalita dochovaných betonových konstrukcí (kubus s věží a boční pylony) byla dále ještě zhoršena nedodržením doporučeného speciálního režimu (mírná teplota apod.), který měl zabránit nebo alespoň zmírnit další statickou destrukci zbytku stavby.

te. 1978 erneute man die Stahlkonstruktion der Ummantelung des Turms. 1991 wurde der überwiegende Teil des Pavillons abgetragen; lediglich das Eingangsobjekt mit dem Turm und die Seitenpylone blieben stehen. Der neue Entwurf für den Ausbau des Pavillons respektierte nicht die von den Denkmalpflegeinstitutionen und -behörden geforderten ursprünglichen Massen- und Maßverhältnisse des Gebäudes. An beiden Seiten des erhaltenen Aussichtsturms erbaute man neue Ausstellungshallen, die zwar kommerzielle Ansprüche an die Ausstellungsfächen erfüllen, die jedoch in ihren Proportionen und Massen dem Ort nicht angemessen sind.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Brno, BVT-Pavillon (Pavillon der Gesellschaft der Brünner Ausstellungsmärkte), Totalansicht vom Ausstellungsboulevard zu gesehen (Aufnahme K. Stoklas 1928, Archiv der Autorin).

Abb. 2: Brno, Ausstellungsgelände, Totalansicht, links das BVT-Pavillon am Rand des Geländes (historische Aufnahme - Ansichtskarte um 1930).

Abb. 3: Brno, Ausstellungsgelände, Plan 1928 (reproduziert aus: K. Pavlík, Veletržní město Brno. Reminiscence a výhledy, Brno 1968)

Abb. 4: Brno, Ausstellungsgelände, Teilansicht des Boulevards vom Aussichtsturm des BVT-Pavillons, 1928 (reproduziert aus: J. Štěpánek, Výstava soudobé kultury v Brně, in: Stavitel 9/1928, s. 133 - 157).

Abb. 5: Brno, BVT-Pavillon, Grundriss (reproduziert aus: E. Dostál, Dílo architekta B. Čermáka, in: Horizont 20-22/1928, s. 153 - 198).

Abb. 6: Brno, BVT-Pavillon, Turm, Schnitt, Ozalidkopie des Bauplans, 1928.

Abb. 7: Brno, BVT-Pavillon, Seitenansicht 1928 (Aufnahme Archiv des Museums der Stadt Brno).

Abb. 8: Brno, BVT-Pavillon, schematische Grundriss- und Schnittskizze für den Hauptflügel mit eingezeichneten gestürzten Partien des Mauerwerks und der Schalung nach dem Sturmwind am 7. 1. 1928, Teil des Baubuchs (Moravský zemský archiv - Mähr: Landesarchiv Brno, Fond H98, Výstavní akciová společnost v Brně 1925 - 1955, Karton 22).

Abb. 9: Brno, BVT-Pavillon, Aussichtsturm mit dem Hauptflügelmittekteil während der Bauarbeiten 1927 - 1928 (Aufnahme K. Stoklas, reproduziert aus: I. Chronek, Brněnské výstaviště - Výstavba areálu 1928-1968, Brno 1968).

Abb. 10: Brno, Messe- und Ausstellungsgelände, Pavillon G, Aussichtsturm, Detail der Eisenmantelankerung an Stahlbetonkonsolen der Treppe (Aufnahme D. Černoušková, 1990).

Abb. 11: Brno, Messe- und Ausstellungsgelände, Pavillon G, Hauptpfügel, Inneres der Eingangshalle (Aufnahme K. Stoklas 1928, Archiv des Museums der Stadt Brno).

Abb. 12: Brno, Messe- und Ausstellungsgelände, Pavillon G, Hauptflügelmittekteil mit dem Aussichtsturm (Aufnahme D. Černoušková, 1992).

Abb. 13: Brno, Messe- und Ausstellungsgelände, Pavillon G, Inneres des Hauptflügelnteils (Aufnahme D. Černoušková, 1990).

(Übersetzung J. Noll)